

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՀՆ ԳՈՒՅՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԵՐՈՒՄ

Մովսես Խաչատրյան

ԵՊՀ քաղաքացիական իրավունքի ամբիոնի ասպիրանտ

Մինչև 18-րդ դարի երկրորդը կեսը Անգլիայում ապահովագրությունը նման էր գրագի: Հատկապես կյանքի ապահովագրության ոլորտում մեծ թիվ էին կազմում այնպիսի վկայագրերը, որոնցով անձը կարող էր ապահովագրել իր հետ իրավաբանորեն որևէ կապ չունեցող անձի կյանքը: Այդպիսի վկայագրերը կարելի է բնորոշել որպես «խաղաղույքներ», որոնք երբեմն նույնիսկ ապահովագրական հատուցում ստանալու նպատակով շահառուի կողմից ապահովագրված անձի սպանության դրդապատճառ էին դառնում¹: Այդ ժամանակաշրջանում մեծ թիվ էին կազմում նաև ծովային ապահովագրության վկայագրերը, որոնցում ապահովադիրը ապահովագրվող նավի հետ որևէ առնչություն չուներ և նավի ոչնչանալու դեպքում շահույթ ստանալու նպատակ էր հետապնդում: Առանց իրական շահագրգռվածության կնքվող և ըստ էության խաղաղույքներ հիշեցնող վկայագրերի կնքումն արգելելու ուղղությամբ առաջին քայլը 1746 թ. Անգլիայում «Marine Insurance Act»-ի ընդունումն էր, որը սահմանեց, որ անվավեր են ծովային ապահովագրության այնպիսի վկայագրերը, որոնցում ապահովադրի կամ շահառուի մոտ բացակայում է ապահովագրվող նավի պահպանման շահը²: Հետագայում՝ 1774թ. ընդունվեց «Life Insurance Act» փաստաթուղթը, որն առավել ճանաչված է որպես «Gambling Act»: Նշված փաստաթուղթը արգելեց կյանքի ապահովագրության վկայագրերի կնքումն այն դեպքերում, երբ ապահովադիրը կամ շահառուն ապահովագրվող անձի հետ իրավական կապի մեջ չէր գտնվում և վերջինիս նկատմամբ ապահովագրական շահ չուներ³:

Անգլիայում 1746թ. «Marine Insurance Act»-ի և 1774թ. «Life Insurance Act»-ի ընդունմամբ սկիզբ դրվեց ապահովագրության մեջ լայնորեն օգտագործվող ապահովագրական շահ հասկացության կիրառությունը: Դատական պրակտիկայում ապահովագրական շահ հասկացության բովանդակությունը մինչ օրս առավել հայտնի բնորոշումը տրվել է Լորդերի պալատի դատավոր Լուրենսի կողմից «Lucena v Craufurd» գործով: Մասնավորապես ըստ վերջինիս. «Այն անձը կհամարվի ապահովագրական շահ ունեցող, որն ապահովագրվող գույքի նկատմամբ կգտնվի այնպիսի հարաբերակցության մեջ, որ նշված գույքի գոյությունը օգուտ բերի, իսկ կորուստը՝ վնաս»⁴: Նշված բնորոշմամբ որպես ապահովագրական շահի առկայության չափանիշներ են սահմանվել ապահովադրի կամ շահառուի համար ապահո-

¹ Տե՛ս **Rob Merkin**, Gambling by Insurance - A Study of the Life Assurance Act 1774, Anglo-American law review, 1980, էջ 333

² Տե՛ս **Geoffrey Clark**, Betting on lives: The culture of life insurance in England, 1695-1775, Manchester University Press, 1999, էջ 22

³ Տե՛ս **Andrew McGee**, Life Assurance Contracts, Routledge, 2006, էջ 19

⁴ Տե՛ս Lucena v Craufurd (1806) 2 Bos & PNR 269

վագրվող գույքի օգտակարությունը և դրա վնասման, կորստի կամ ոչնչացման արդյունքում վնասների առաջացման հնարավորությունը:

Օրենսգրքում¹ չի տրված ապահովագրական շահ հասկացության բնորոշումը, սակայն մի շարք հոդվածներում պայմանագրի կնքման ժամանակ դրա առկայությունը սահմանվել է որպես ապահովագրության պայմանագրի վավերության նախապայման: Մասնավորապես, Օրենսգրքի 996-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 3-րդ պարբերության համաձայն՝ անձնական ապահովագրության պայմանագիրը կնքված է համարվում հոգուտ ապահովագրված անձի (շահառուի), եթե պայմանագրում այլ անձ նշված չէ որպես շահառու: Առանց ապահովագրված անձի գրավոր համաձայնության՝ ապահովագրված անձ չհանդիսացող ապահովադիրը կամ երրորդ անձն ամեն դեպքում շահառու լինել չի կարող: Ապահովագրված անձի գրավոր համաձայնության բացակայությամբ կնքված ապահովագրության պայմանագիրն առ ոչինչ է: Նշված նորմի համաձայն՝ անձնական ապահովագրության պայմանագրում շահառու հանդիսանալու համար անհրաժեշտ է ապահովագրված անձի համաձայնությունը, ինչն էլ անձնական ապահովագրության պայմանագրերի շրջանակներում ապահովագրական շահի առկայության չափանիշ է, և որի բացակայությունը հանգեցնում է պայմանագրի առոչնչության:

Իսկ Օրենսգրքի 996-րդ հոդվածի 7-րդ մասի համաձայն՝ ձեռնարկատիրական ձիսկի ապահովագրության պայմանագրով կարող է ապահովագրվել միայն ապահովադրի ձեռնարկատիրական ձիսկը, և տվյալ պայմանագրով շահառու կարող է հանդիսանալ միայն ապահովադիրը: Ապահովադիր չհամարվող անձի ձեռնարկատիրական ձիսկի ապահովագրության պայմանագիրն առոչնչ է: Ապահովագրական շահը տվյալ դեպքում դրսևորվում է նրանում, որ ձեռնարկատիրական ձիսկերի ապահովագրության պայմանագրով անձը կարող է ապահովագրել միայն իր ձիսկերը և միայն հոգուտ իրեն: Նշված սահմանափակման չափանիշում ևս հանգեցնում է պայմանագրի առոչնչության:

Ինչ վերաբերում է Օրենսգրքի 1021¹-րդ հոդվածով սահմանված երրորդ անձանց վնաս պատճառելու համար պատասխանատվության ապահովագրությանը, ապա այդ տեսակի պայմանագրի կնքման ժամանակ ապահովագրական շահի առկայությունը պարտադիր չէ: Մասնավորապես Օրենսգրքի 1021¹-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ ապահովադիրը կարող է կնքել ապահովագրության պայմանագիր, որով ապահովագրվում է երրորդ անձանց պատճառված վնասի պատասխանատվության ձիսկը: Նույն հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ անձը, որի կողմից պատճառված վնասի համար պատասխանատվության ձիսկն ապահովագրվել է, պետք է նշվի ապահովագրության պայմանագրում: Եթե այդ անձը պայմանագրում նշված չէ, ապա ապահովագրված է համարվում ապահովադրի պատասխանատվության ձիսկը:

Պայմանագրում ապահովադրից տարբերվող ապահովագրված անձի առկայության հնարավորությունը վկայում է այն մասին, որ երրորդ անձանց վնաս պատճառելու համար պատասխանատվության ապահովագրության դեպքում անձը կարող է ապահովագրել ինչպես իր, այնպես էլ այլ անձի կամ անձանց պատասխանատվությունը: Մեր կարծիքով, նշված տեսակի ապահովագրության դեպքում ապահովագրական շահի վերաբերյալ սահմանափակում չնախատեսելու մոտեցումը արդարացված է և պայմանավորված է ապահովագրության օբյեկտի բնույթով:

¹ Ընդունվել է 05.05.1998թ., ուժի մեջ է մտել 01.01.1999թ.: ՀՀՊՏ 1998.08.10/17(50) ՀՕ-239

Մասնավորապես՝ ապահովագրման են ենթակա ընդհանուր քաղաքացիական կամ պայմանագրային պատասխանատվության շահերը, իսկ որպես շահառու հանդես են գալիս այն անձինք, որոնց կարող է վնաս պատճառվել: Վերոնշյալից բխում է, որ ամեն դեպքում ապահովագրական հատուցումը տրամադրվելու է այն անձանց, որոնց վնաս է պատճառվել, իսկ այլ անձանց կողմից ապահովագրական հատուցում ստանալու միջոցով անհիմն հարստանալու հնարավորություն առկա չէ: Ուստի գտնում ենք, որ այլ անձի կամ անձանց պատասխանատվությունը ապահովագրելու վերաբերյալ անձի կամահայտնությունը սահմանափակելու անհրաժեշտություն չկա:

Օրենսգրքի 996-րդ հոդվածի 6-րդ մասի երկրորդ պարբերության համաձայն՝ գույքի ապահովագրության պայմանագրով գույքը կարող է ապահովագրվել հոգուտ այն անձի (ապահովադրի կամ շահառուի), որն օրենքի, այլ իրավական ակտի կամ պայմանագրի հիման վրա այդ գույքի պահպանման շահ ունի: Ապահովադրի կամ շահառուի մոտ ապահովագրված գույքի պահպանման նկատմամբ շահագրգռվածության բացակայության դեպքում կնքված գույքի ապահովագրության պայմանագիրն անվավեր է:

Վերոնշյալ նորմից բխում է, որ գույքի ապահովագրության դեպքում ևս ապահովագրական շահը պայմանագրի վավերության պայման է, որի բացակայությունը հանգեցնում է պայմանագրի անվավերության: Գույքի ապահովագրության դեպքում ապահովագրական շահի առկայության մասին կարող ենք խոսել, եթե ապահովադրի, իսկ հոգուտ շահառուի կնքված լինելու դեպքում վերջինիս մոտ առկա է ապահովագրվող գույքի պահպանման շահ, որը պետք է հիմնված լինի օրենքի, այլ իրավական ակտի կամ պայմանագրի հիման վրա:

Գույքի սեփականատիրոջ՝ որպես գույքի նկատմամբ ամենաշատ իրավագործություններ ունեցող անձի մոտ միշտ առկա է ապահովագրական շահը, և այն հիմնվում է օրենքի վրա: Որպես օրինակ կարող ենք նշել ՌԴ արբիտրաժային պրակտիկայից հետևյալ գործը. ավտոմեքենայի սեփականատերը վարձակալության պայմանագրի հիման վրա ավտոմեքենան հանձնել է վարձակալության: Պայմանագրով սահմանվել է, որ ավտոմեքենան վնասվելու դեպքում դրա վերականգնման ծախսերը կրում է վարձակալը: Վերջինս ապահովագրել էր ավտոմեքենան հոգուտ սեփականատիրոջ: Ավտոմեքենան վնասվելուց հետո սեփականատերը դիմել էր ապահովագրական ընկերություն՝ հատուցում ստանալու նպատակով, սակայն վերջինիս հայտը մերժել էր այն պատճառաբանությամբ, որ սեփականատիրոջ մոտ բացակայում է գույքի պահպանման շահը, քանի որ վարձակալության պայմանագրի համաձայն՝ ավտոմեքենայի վերականգնման ծախսը դրվել է վարձակալի վրա: Դատարանը նշված գործով իրավացիորեն բավարարել էր սեփականատիրոջ հայցը՝ նշելով, որ սեփականատիրոջ մոտ միշտ առկա է գույքի պահպանման շահ¹: Արտասահմանյան դատական պրակտիկայում եղել են դեպքեր, երբ անգամ սեփականատիրոջ մոտ հաստատվել է ապահովագրական շահի բացակայությունը: Մասնավորապես ուշադրության է արժանի հետևյալ գործը. սեփականատերը կնքել էր անշարժ գույքի ապահովագրության պայմանագիր, որի համաձայն՝ հրդեհը հանդիսանում էր ապահովագրական պատահար: Ապահովագրության պայմանագրի գործողության ընթացքում սեփականատերը որոշել էր քանդել ապահո-

¹ St' u Обзор практики рассмотрения споров, связанных с исполнением договора страхования (п. 3), Информационное письмо Президиума ВАС РФ от 28 ноября 2003 г., № 75.

վագրված անշարժ գույքը և դրա տեղում կառուցել այլ շինություն: Մինչև անշարժ գույքը քանդելը այն այրվել էր հրդեհի հետևանքով: Սեփականատերը դիմել էր ապահովագրական ընկերություն՝ հատուցում ստանալու նպատակով, սակայն վերջինիս հայտը մերժվել էր: Այս գործով ավստրալիական դատարանը ևս մերժել էր սեփականատիրոջ հայցը՝ պատճառաբանելով, որ վնասը պատճառվել էր անշարժ գույքին, այլ ոչ թե՝ սեփականատիրոջը, քանի որ սեփականատերը, որոշելով քանդել անշարժ գույքը, կորցրել էր դրա նկատմամբ իր հետաքրքրությունը¹:

Ինչպես արդեն նշել ենք, գույքի ապահովագրության դեպքում ապահովագրական շահը կարող է հիմնված լինել նաև նաև օրենքի, այլ իրավական ակտի կամ պայմանագրի հիման վրա: Այդպիսիք կարող են լինել վարձակալության, ֆինանսական վարձակալության, գրավի, գույքի հավատարմագրային կառավարման, գույքի անհատույց օգտագործման, պահատվության պայմանագրերը և այլն: Քննարկենք նշված պայմանագրերի շրջանակներում սեփականատեր չհանդիսացող կողմի մոտ ապահովագրական շահը առկա լինելու հարցը: Նշված խնդրին պատասխանելու համար անհրաժեշտ է բացահայտել «գույքի պահպանման շահ» հասկացության բովանդակությունը, որը կարող է մեկնաբանվել լայն և նեղ իմաստներով: Լայն իմաստով գույքի պահպանման շահ առկա է ցանկացած դեպքում, երբ անձը ապահովագրվող գույքի նկատմամբ ունի որևէ իրավունք՝ հիմնված իրավական ակտի կամ պայմանագրի հիման վրա, և դրա վնասվելու կամ ոչնչանալու դեպքում վերջինիս մոտ առկա է նյութական անբարենպաստ հետևանքներ առաջանալու հնարավորություն: Օրինակ՝ գույքի անհատույց օգտագործման, ֆինանսական վարձակալության և վարձակալության պայմանագրերի շրջանակներում ապահովագրական շահի առկայությունը պայմանավորված է ապահովագրվող գույքի օգտագործմամբ, ինչպես նաև դրա ոչնչացման կամ վնասման արդյունքում առաջացող այլ բացասական հետևանքներով: Գույքի հավատարմագրային կառավարման և պահատվության պայմանագրերի դեպքում կառավարչի և պահառուի մոտ գույքի պահպանման շահը պայմանավորված է գույքի կորստի կամ վնասվելու արդյունքում գույքի սեփականատիրոջ առջև առաջացող պատասխանատվությամբ և այլ հետևանքներով:

Նեղ իմաստով մեկնաբանելու դեպքում գույքի պահպանման շահ ասելով պետք է նկատի ունենալ անմիջականորեն երրորդ անձին պատկանող գույքի պահպանության շահը, այլ ոչ թե դրա վնասվելու կամ ոչնչանալու պատճառով առաջացող բացասական հետևանքները: Մասնավորապես, նեղ իմաստով մեկնաբանելու դեպքում ապահովագրական շահը առկա է վարձակալի, լիզինգառուի և գույքի անհատույց օգտագործման պայմանագրի շրջանակներում փոխառուի մոտ, քանի որ նրանք, տիրապետելով և օգտագործելով գույքը, շահագրգռված են դրա պահպանման մեջ: Ընդ որում, նշված դեպքերում ապահովագրական հատուցումը պետք է բացառապես ուղղվի ապահովագրված գույքի վերականգմանը: Ինչ վերաբերում է գույքի հավատարմագրային կառավարման պայմանագրի շրջանակներում կառավարչին կամ պահատվության պայմանագրի շրջանակներում պահառուին, ապա վերջիններին մոտ առկա է ոչ թե գույքի պահպանման, այլ դրա կորստի կամ վնասվելու դեպքում առաջացող պատասխանատվության շահը:

¹ См. у Фогельсон Ю. Б., Страхование право: Теоритические основы и практика применения, М.: Норма, 2012, էջ 108:

Առավել խնդրահարույց է գրավի պայմանագրի շրջանակներում գրավառուի մոտ ապահովագրական շահի առկայության հարցը: Լայն իմաստով գրավառուի մոտ առկա է գրավի առարկայի պահպանման շահ, քանի որ այն պարտավորությունների կատարումն ապահովող միջոց է: Բացի այդ՝ գրավի առարկան գրավառուի մոտ թողնելու դեպքում վերջինս կրում է դրա վնասման կամ ոչնչացման ռիսկը: Նեղ իմաստով մեկնաբանելու դեպքում գրավառուի մոտ առկա շահը վերաբերում է ոչ թե գույքի պահպանությանը, այլ գրավով ապահովված պարտավորությունների պատշաճ կատարմանը: Միաժամանակ գրավի առարկայի ոչնչացման կամ վնասվելու դեպքում գրավառուն հնարավորություն ունի պահանջելու, որ գրավի առարկան վերականգնվի կամ փոխարինվի այլ հավասարժեք գույքով: Նշված մոտեցմամբ անգամ գրավի առարկան գրավառուի մոտ թողնելու դեպքում վերջինիս մոտ առկա է ոչ թե գրավի առարկայի պահպանման, այլ դրա ոչնչացման կամ վնասվելու պարագայում առաջացող պատասխանատվության շահը:

Յու. Ֆոգելսոնը գտնում է, որ ապահովագրական շահի հասկացությունը պետք է մեկնաբանել նեղ իմաստով, այսինքն՝ ապահովագրական շահը անմիջականորեն պետք է վերաբերի գույքի պահպանմանը: Հեղինակի կարծիքով՝ անձի պատճառով առաջացող պատասխանատվության հետ նույնական չեն, որոնք նույնացնելու դեպքում գույքի ապահովագրության պայմանագրի շրջանակներում կարող է ապահովագրվել ինչպես գույքի պահպանման, այնպես էլ՝ պատասխանատվության շահ, որը ենթակա է ապահովագրման այլ տեսակի պայմանագրի շրջանակներում: Հեղինակը գտնում է, որ նմանատիպ մոտեցմամբ կողմերը կարող են խուսափել պատասխանատվության ապահովագրության պայմանագիր կնքելուց և պատասխանատվության շահը ապահովագրել գույքի ապահովագրության պայմանագրի շրջանակներում¹:

Գտնում ենք, որ քննարկվող խնդրի լուծումը գտնելու համար անհրաժեշտ է վեր հանել օրենսդրի կամքը՝ Օրենսգրքի այլ հոդվածները ևս մեկնաբանելու միջոցով: Մասնավորապես, 226-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ «գրավառուն իրավունք ունի, նույն հոդվածի 3-րդ կետով սահմանված սկզբունքով, բավարարում ստանալ գրավ դրված գույքի կորստի կամ վնասվածքների ապահովագրական հատուցումից, անկախ այն բանից, թե այն ում օգտին է ապահովագրված, եթե նման կորուստը կամ վնասվածքը չեն ծագել այնպիսի պատճառներից, որոնց համար պատասխանատու է գրավառուն»: Գտնում ենք, որ «անկախ այն բանից, թե այն ում օգտին է ապահովագրված» արտահայտությունը վկայում է այն մասին, որ գրավի առարկան կարող է ապահովագրվել ինչպես գրավատուի, այնպես էլ գրավառուի օգտին: Այդպիսի դիրքորոշում է արտահայտել նաև Լ. Նաունդկան²: Բացի այդ՝ գտնում ենք, որ նշված նորմով սահմանված գրավառուի իրավունքը ապահովագրական հատուցումից նախապատվության կարգով բավարարում ստանալու վերաբերյալ ծանրակշիռ փաստարկ է այն տեսակետի օգտին, որ գրավառուի մոտ առկա է ապահովագրական շահ: Իսկ Օրենսգրքի 908-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է քաղաքացիների ավանդների վերադարձը պարտադիր ապահովագրության միջոցով ապահովվելու բանկի պարտականությունը: Կամ 740-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է, որ շինարարական կապալի պայմանագրով կարող է նախա-

¹ St' u **Фогельсон Ю. Б.**, նշված աշխատությունը, էջեր 384-385:

² St' u **Наумова Л. Н.** Комментарий к федеральному закону об ипотеке (залоге недвижимости), М. : Волтерс Клувер, 2008, էջ 382:

տեսվել շինարարական օբյեկտի, նյութերի, սարքավորումների և շինարարության ժամանակ օգտագործվող այլ գույքի պատահական կորստի կամ պատահական վնասվածքի ռիսկը կամ շինարարական աշխատանքներ իրականացնելիս այլ անձանց վնաս պատճառելու համար պատասխանատվություն կրող կողմի համապատասխան ռիսկերն ապահովագրելու պարտականություն:

Գրավառուի մոտ ապահովագրական շահի առկայությունը, բանկի կողմից ավանդի վերադարձը ապահովագրության միջոցով ապահովագրելու պարտականությունը և կապալառուի կողմից շինարարական օբյեկտի, նյութերի, սարքավորումների և շինարարության ժամանակ օգտագործվող այլ գույքի պատահական կորստի կամ պատահական վնասվածքի ռիսկը ապահովագրելու հնարավորությունը վկայում են այն մասին, որ գույքի պահպանման շահ հասկացությունը ձևակերպելիս օրենսդիրը նկատի է ունեցել դրա լայն մեկնաբանությունը: Գտնում ենք, որ նշված մոտեցումը առավել քան արդարացված է, քանի որ գույքի նկատմամբ ապահովագրական շահի առկայությունը և գույքի ապահովագրության պայմանագիր կնքելու հնարավորությունը սահմանափակ թվով անձանց վերագրելը կարող են խոչընդոտել ապահովագրական հարաբերությունների զարգացումը: Քաղաքացիաիրավական հարաբերությունների մեծ թվով սուբյեկտներին ապահովագրական շահով օժտելուն է միտված նաև արտասահմանյան երկրների դատական պրակտիկան: Որպես հիմնավորում ներկայացնենք ապահովագրական շահի վերաբերյալ որոշ դատական գործեր: Մասնավորապես ուշադրության է արժանի ՌԴ արբիտրաժային պրակտիկայից հետևյալ գործը, որում անդրադարձ է կատարվել գրավառուի մոտ ապահովագրական շահի առկայության հարցին. բանկի և ՍՊԸ-ի միջև կնքվել էր վարկային պայմանագիր, որից բխող պարտավորությունների կատարումն ապահովելու նպատակով գրավադրվել էր ավտոմեքենա, որը ապահովագրվել էր հօգուտ բանկի: Վարկային և ապահովագրության պայմանագրերի գործողության ընթացքում գրավի առարկան վնասվել էր: Ապահովագրական ընկերությունը հրաժարվում էր բանկին վճարել հատուցում՝ պատճառաբանելով վերջինիս մոտ ապահովագրական շահի բացակայությունը: Նշված գործով դատարանը բավարարել էր բանկի հայցը՝ վարկային պայմանագիրը և դրա կատարման նպատակով կնքված գրավի պայմանագիրը որպես բանկի մոտ ապահովագրական շահի առկայության հիմքեր վկայակոչելով¹: «Samuel v Dumas» նախադեպային գործով անգլիական դատարանը դիրքորոշում էր արտահայտել այն մասին, որ գրավառուի մոտ ևս առկա է ապահովագրական շահ²:

«O» Kanes v Jones & Others» գործով՝ կապված նաև սեփականատեր չհանդիսացող և ուղևորափոխադրություն իրականացնող ընկերության կողմից նաև ապահովագրության հարցով դատարանը նշել էր, որ ապահովագրական շահը չպետք է անպայմանորեն պայմանավորված լինի գույքի սեփականատեր լինելով կամ գույքի նկատմամբ պայմանագրի հիման վրա այլ իրավունքներ ունենալով: Այս գործով դատարանը կայացրել էր նախադեպային որոշում, որ ապահովագրական շահի առկայության համար բավարար է նաև ընկերության շահը ուղևորափոխադրություն կազմակերպելու համար, քանի որ դրանով է պայմանավորված ընկերության մոտ շահույթի կամ վնաս կրելու հավանականությունը³:

¹ Ст'у Постановление ФАС Дальневосточного округа от 24.08.2004 N Ф03-А04/04-1/1824

² Ст'у Susan Hodges, Law of Marine Insurance, Cavendish Publishing, 1996, էջ 18-19:

³ Ст'у Kyriaki Noussia, The Principle of Indemnity in Marine Insurance Contracts: A Comparative Approach, Springer Science & Business Media, 2007, էջ 37-38:

Մեկ այլ օրինակ. «Coles v Sir Federic Young» գործով դատարանը անդրադարձել էր այն հարցին, թե արդյոք ընկերության բաժնետերը կարող է ապահովագրել ընկերությանը պատկանող գույքը հոգուտ իրեն: Դատարանը նշել էր, որ բաժնետիրոջ՝ որպես ընկերության պարտատիրոջ մոտ ընկերության գույքի նկատմամբ ապահովագրական շահ առկա չէ, և վերջինս չի կարող այն ապահովագրել հոգուտ իրեն¹: Անգլիայի դատարանը նմանատիպ դիրքորոշում է արտահայտել նաև Macaura-ն ընդդեմ Northern Assurance Co Ltd-ի գործով²: «Aked & Co Ltd ընդդեմ Wheel & Wings Assurance Assotiation» գործում, անդրադառնալով հակառակ իրավիճակին, դատարանը նշել է, որ ընկերությունը իր բաժնետիրոջը պատկանող գույքի պահպանման շահ չունի և չի կարող այն ապահովագրել հոգուտ իրեն³: «Waters v Monarch Fire and Life Assurance Co» և «Dalglish v Buchanan & Co» գործերով դատարանները հայտնել են դիրքորոշումը պահառուի մոտ իր պահատվությանը հանձնված գույքի նկատմամբ ապահովագրական շահի առկայության և այն իր ամբողջ արժեքով ապահովագրելու իրավունք ունենալու մասին⁴:

Մեր կարծիքով՝ ապահովագրական շահով է օժտված նաև սեփականատեր չհանդիսացող ընտանիքի անդամը, որը սեփականատիրոջ հետ բնակվում է վերջինիս պատկանող տանը:

Գտնում ենք, որ քաղաքացիաիրավական հարաբերությունների բազմազանությամբ պայմանավորված՝ շատ դժվար է ապահովագրական շահի այնպիսի միասնական հասկացություն ձևակերպել, որը կընդգրկի բոլոր հնարավոր իրավիճակները և սուբյեկտներին: Այդ մասին են վկայում դատական տարատեսակ նախադեպերը և դրանց շրջանակներում տրվող ապահովագրական շահի հասկացությունները: Մեր կարծիքով՝ գույքի ապահովագրության վերաբերյալ ապահովագրական շահի՝ Օրենսգրքում տրված «գույքի պահպանման մեջ շահ ունենալու» վերաբերյալ բնութագրումը չի արտացոլում դրա ողջ բովանդակությունը և կիրառման ընթացքում կարող է տարակարծություններ առաջացնել: Ընդհանրացնելով արտասահմանյան փորձը՝ գտնում ենք, որ գույքի ապահովագրության դեպքում որպես ապահովագրական շահի չափանիշներ պետք է սահմանել ապահովագրվող գույքի պահպանության արդյունքում ակնկալվելիք օգուտը և դրա ոչնչացման կամ վնասվելու հետևանքով հնարավոր վնասները: Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ առաջարկում ենք Օրենսգրքի 996-րդ հոդվածի երկրորդ պարբերությունը խմբագրել հետևյալ կերպ.

«Գույքի ապահովագրության պայմանագրով գույքը կարող է ապահովագրվել հոգուտ այն անձի (ապահովադրի կամ շահառուի), որն օրենքի, այլ իրավական ակտի կամ պայմանագրի հիման վրա այդ գույքի պահպանման շահ ունի: Գույքի պահպանության շահը առկա է, եթե անձը գույքի պահպանումից ակնկալում է օգուտ, իսկ դրա ոչնչացման, վնասվելու կամ կորուստի դեպքում վերջինիս կարող է վնաս պատճառվել: Ապահովադրի կամ շահառուի մոտ ապահովագրված գույքի պահպանման

¹ Տե՛ս Robert M. Merkin, Jeremy Stuart-Smith, The Law of Motor Insurance, Sweet & Maxwell, 2004, էջ 48:

² Տե՛ս Macaura v Northern Assurance Co Ltd, [1925] AC 619:

³ Տե՛ս Robert M. Merkin, Jeremy Stuart-Smith, նույն տեղում:

⁴ Տե՛ս Great Britain: Law Commission, Insurance contract law: post contract duties and other issues, a joint consultation paper, The Stationery Office, 2011, էջ 114:

նկատմամբ շահագրգռվածության բացակայության դեպքում կնքված գույքի ապահովագրության պայմանագիրն անվավեր է»:

Գույքի պահպանման շահի առկայության վերաբերյալ նման կանոն առկա է նաև Քվեբեկի քաղաքացիական օրենսգրքում¹:

Ապահովագրության պայմանագրի կնքման ժամանակ ապահովագրողը հնարավորություն ունի ստուգելու ապահովագրի կամ շահառուի մոտ ապահովագրական շահի առկայությունը, ուստի ապահովագրական շահի բացակայության հիմքով պայմանագրի առաջնչության ապացուցման պարտականությունը պետք է դրվի ապահովագրողի վրա²:

Ինչպես արդեն նշել ենք վերևում, ապահովագրական շահի առկայության իմպերատիվ պահանջը վերաբերում է պայմանագրի կնքման պահին: Հարց է առաջանում ինչպես վարվել այն դեպքերում, երբ պայմանագրի կնքման ժամանակ ապահովագրի կամ շահառուի մոտ ապահովագրական շահը առկա է եղել, սակայն պայմանագրի գործողության ընթացքում այն վերացել է: Ապահովագրական շահի վերացման պատճառներից կարող է լինել ապահովագրված գույքի նկատմամբ իրավունքների փոխանցումը այլ անձի: Օրինակ, սեփականատերը, ապահովագրելով իր գույքը, ապահովագրության պայմանագրի գործողության ընթացքում վաճառում է այն կորցնելով դրա պահպանման նկատմամբ իր հետաքրքրությունը: Նմանատիպ իրավիճակների համար Օրենսգրքի 1016-րդ հոդվածի 1-ին մասում սահմանված է հետևյալ կանոնը. «Ապահովագրված օբյեկտի նկատմամբ իրավունքներն այն անձից, որի օգտին կնքվել էր ապահովագրության պայմանագիրը, մեկ այլ անձի փոխանցելու դեպքում, այդ պայմանագրով իրավունքները և պարտականությունները նրան են անցնում միայն ապահովագրողի համաձայնությամբ, եթե օրենքով այլ բան նախատեսված չէ»: Այս նորմից բխում է, որ ապահովագրական շահի առկայության համար հիմք հանդիսացած իրավունքներն այլ անձի փոխանցվելու դեպքում ապահովագրողի համաձայնությամբ ապահովագրության պայմանագրով իրավունքները և պարտականությունները փոխանցվում են նշված անձին: Ներկայացված օրինակում դրանք ապահովագրողի համաձայնությամբ կփոխանցվեն նոր սեփականատիրոջը: Կամ՝ վարձակալության հանձնված գույքը հոգուտ վարձակալի ապահովագրված լինելու և վարձակալության պայմանագիրը դադարելու դեպքում ապահովագրական շահը կփոխանցվի նոր վարձակալին:

Մինչդեռ կարող են լինել նաև իրավիճակներ, երբ անձի մոտ գույքի պահպանման շահը վերանա այդ գույքի նկատմամբ ունեցած իրավունքների դադարմամբ՝ առանց դրանք այլ անձի փոխանցելու: Օրինակ՝ գրավի պայմանագրի դադարման դեպքում վերանում են գրավառուի իրավունքները գրավադրված գույքի նկատմամբ, որի պատճառով գրավառուն կորցնում է նաև գրավի առարկա հանդիսացող գույքի պահպանման շահը: Գրավի պայմանագրի դադարմամբ գրավառուի՝ գրավի առարկայի նկատմամբ իրավունքներն այլ անձի չեն փոխանցվում, ուստի Օրենսգրքի 1016-րդ հոդվածի 1-ին մասը այս դեպքում կիրառելի չէ: Գտնում ենք, որ նման իրավիճակներում ապահովագրության վկայագիրը պետք է վաղաժամկետ դադարի, որի հնարավորություն Օրենսգրքը ուղղակիորեն չի նախատեսում: Հաշ-

¹ St' u Попондопуло В. Ф., Скворцов О. Ю., Актуальные проблемы науки и права коммерческого права, Москва, Вольтерс Клувер 2005, էջ 265:

² St' u Обзор по отдельным вопросам судебной практики, связанным с добровольным страхованием имущества граждан, Информационное письмо Президиума ВАС РФ от 28 ноября 2003, № 75:

վի առնելով վերոգրյալը՝ առաջարկում ենք Օրենսգրքի 1014-րդ հոդվածի 1-ին մասը խմբագրել հետևյալ բովանդակությամբ.

«Ապահովագրության պայմանագիրը վաղաժամկետ դադարում է, եթե դրա ուժի մեջ մտնելուց հետո վերացել է ապահովագրական պատահարի վրա հասնելու հնարավորությունը, և ապահովագրական ռիսկի գոյությունը դադարել է ապահովագրական պատահարից տարբեր այլ հանգամանքների բերումով, կամ սույն օրենսգրքի 1016-րդ հոդվածի 1-ին մասից տարբերվող հիմքով վերացել է գույքի պահպանման շահը»:

СТРАХОВОЙ ИНТЕРЕС В ДОГОВОРАХ СТРАХОВАНИЯ ИМУЩЕСТВА

Мовсес Хачатрян

Аспирант кафедры гражданского права ЕГУ

В статье рассмотрены проблемы страхового интереса, который является одним из важнейших элементов страхования. Ссылаясь на противоречивые теории широкого и узкого толкования страхового интереса, автор представляет свои аргументы в пользу широкого толкования. Автором предлагается считать прекращение страхового интереса основанием досрочного прекращения договора страхования.

INSURABLE INTEREST IN THE CONTRACTS OF PROPERTY INSURANCE

Movses Khachatryan

Phd student at the YSU Chair of Civil Law

The article discusses the problems of insurable interest, which is one of the most important elements of insurance. Referring to the contradictory theories of a broad and narrow interpretation of insurance interest, the author presents his arguments in favor of a broad interpretation. The author suggests to adopt the termination of the insurance interest as a basis of an early termination of the insurance contract.

Բանալի բառեր – ապահովագրական շահ, ապահովագրության պայմանագրի անվավերություն, շահառու, ապահովագրական շահի կորուստ, ապահովագրության պայմանագրի վաղաժամկետ դադարում

Ключевые слова – Страховой интерес, недействительность договора страхования, выгодоприобретатель, прекращение страхового интереса, досрочное прекращение договора страхования

Key words - Insurable interest, invalidity of the insurance contract, beneficiary, termination of the insurable interest, termination of the insurance contract.